

מחשבה למעשה
בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

ברכה למעשה // אופאים ומשקים קודם סעודה <
פרשת השבוע // דברים שרואים מכאן <
האבות שבג // דיני קידוש הדיעה <
איסור והיגרו // אשון הנע אהשקית החריבה <

את האלון נגן אקדמא גמ כמחבר www.kollel.org.il

הרב לייב לויטן

ברכה למעשה

אוכלים ומשקים קודם סעודה

הסעודה, אבל אם לא בירך ברכה אחרונה קודם הסעודה, יכווין בברכת המזון לפטור ברכת מעין שלוש. ואם הוא ממשיך לאכול בתוך הסעודה מינים אלו, לדעת החיי אדם (כלל מא' סעיף ד') יכול אפילו לכתחילה לסמוך על ברכת המזון (וג"כ יכווין לפטור), ובשער הציון (קע"ו סעיף קטן ה') פקפק על דבריו.

ג. אכל פת הבאה בכסנין: כתב הביאור הלכה בד"ה ברך שהיות ויש ספק אם מברכים עליו המציא או מזנות, אין לברך עליו לפני הסעודה, אלא יש לסמוך על ברכת המזון

ד. אכל דבר שברכתו בורא נפשות: אם אינו אחרונה קודם תחילת סעודתו, ואפילו אם כבר התחיל סעודתו, חייב להפסיק ולברך ברכה אחרונה. ואם גם בתוך הסעודה הוא ממשיך לאכול מינים אלו, בזה יש להבחין בין שני סוגים. א. דברים שברכת המוציא אינה פוטרת, כגון שאכל לפני הסעודה פירות או דברים שבאים לקינוח (גלידה וכו'), ובתוך סעודתו ג"כ אוכל את אותם דברים, אינו צריך לברך בורא נפשות על האכילה שקודם לסעודה, כיון שברכתו הראשונה הוצרכה בשביל לפטור מינים אלו בתוך הסעודה וזה נחשב כאכילה אחת. ב. דברים שנפטרים בברכת המוציא, כגון שאכל לפני נטילת ידיים כזית מהבשר או תפוז"א, גם אם ממשיך לאכול בתוך הסעודה את המינים האלו אין לזה קשר אל האכילה הראשונה, משום שאיננו זקוקים לברכה הראשונה, וחייב לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה.

א. שאלה: אדם שאכל או שתה כשיעור חיוב ברכה אחרונה לפני סעודת פת, האם חייב לברך ברכה אחרונה קודם שיטול ידיו, או יכול לסמוך על ברכת המזון?

תשובה: ראשית יש להקדים, שחלוק הדין בין סוגי מאכלים שנועדו לפתוח את התאבון (מאכל מלוח או חמוץ, או משקה חריף) לבין דברים שבאים לתענוג או להשביע. בדברים שבאים לתיאבון נחלקו הראשונים אם נפטרים בברכת המזון או שצריך לברך עליהם ברכה אחרונה באופן נפרד, ולהלכה פסק השולחן ערוך בסימן קע"ד ס"ו כהרא"ש שברכת המזון פוטרת יין שלפני המזון מהטעם שהוא בא לפתוח את בני המעיים ולמשוך תאוות המאכל. ולפי זה פסקו האחרונים (הובא במשנה ברורה סעיף קטן כ"ה ובביאור הלכה שם) שיין שרף או משקה חריף לפני הסעודה ג"כ נפטר בברכת המזון. אך היות ויש ראשונים שחולקים על הרא"ש וסוברים שגם דברים שנועדו למשוך תאוות המאכל ואכל אותם קודם הסעודה אינם נפטרים, יש לכתחילה לאכלם פחות מכשיעור. (ולגבי יין של קידוש כתב בביאור הלכה שם ד"ה וכן שטוב לשתותו פחות מכשיעור רק כמלא לוגמיו ואם שתה יותר יכווין בברכת המזון לפטור). ובדברים שנועדו לשובע או לתענוג יש חילוק בין סוגי ברכות השונות ומבואר דינם בסימן קע"ו ובמשנה ברורה שם בסעיף קטן ב'.

ב. אכל דייסא או תבשיל שברכתו על המחיה: אם אינו ממשיך לאכול מהמין הזה גם בתוך הסעודה, יש לכתחילה לברך ברכה אחרונה לפני

אך מסקנת הגאון הרב עובדיה יוסף בהליכות עולם שאף בזה סב"ל ובדיעבד לא יברך אם כבר התחיל לאכול. המ"ב (קעו' סוס"ק ב') מדגיש שכל זה דווקא אם הוא עוד לא מוכן לאכילת פת, אבל אם כבר כל השולחן ערוך ומסודר וגם הוא מבחינתו כבר מוכן לסעודה, אסור לו לאכול לפני הסעודה מחשש ברכה שאינה צריכה, אלא עליו להמתין עד שיטול ידיו ויתחיל בסעודתו. (וזה כמובן כאשר אוכל מאכלים שאם יאכל

בתוך הסעודה לא יצטרך לברך ברכה ראשונה). קידוש בשבת בבוקר: הביה"ל בסימן רמט' ס"ב. כותב שלכתחילה אין לאכול בין קידוש לסעודה בשבת בבוקר משום שתי סיבות. (1) לא יאכל את הסעודה לתיאבון. (2) גורם ברכה שאין צריך אולם מביא בסופו את דעת הגר"ז שמתיר. אולם עדיין נכנס למחלוקת שהובאו כאן. לכן יש לברך ברכה אחרונה ואז לעשות הפסק בין הקידוש לסעודה.

פרשת השבוע

הרב פסח זק

דברים שרואים מכאן

קיוויתי שיהיה, ובסופו של דבר זאת התשובה הנכונה ביותר, וליבי שמח בקרבי שכך הם הדברים בעולם הישר.

סיפור זה מסביר לנו מהי סיבת פתיחת הרקיעים, כי רק ע"י שבני ישראל ראו את כל יושר הנהגת הקב"ה, והבינו כל סיבה מסיבותיו, רק אז יכלו להאמין אמונה אמיתית בה' ובמשה עבדו.

בפרשתנו נכתב (כז' א') וַיְהִי כִּי זָקַן יַצְחָק וַיִּתְקַהֵּן עֵינָיו מִרְאֵת, וְכֹתֵב עַל זֶה רַש"י כְּשֶׁנֶּעֱקֵד עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְהִיא אֲבִיו רֹצֵה לְשַׁחֵט, בְּאוֹתָהּ שֶׁעָנְתָהוּ הַשָּׁמַיִם, וְרָאוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת וְהָיוּ בּוֹכִים, וְיִרְדּוּ דַמְעוֹתֵיהֶם וְנִפְלוּ עַל עֵינָיו, לְפִיכֵךְ כִּהוּ עֵינָיו. וְזֶהוּ הַמְּקוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁבּו נִפְתַּחוּ כָּל הַחוּצִים שֶׁבֵּין שָׁמַיִם לָאָרֶץ, וְגַם כָּאן צָרִיךְ לְהִבִּין מְדוּעַ נִפְתַּחוּ הַשָּׁמַיִם.

ובהספד ר' שמואל בירנבוים זצ"ל ראש ישיבת מיר ארה"ב על בנו, הסביר זאת כך, הקב"ה רצה שגם המלאכים יבינו באיזה ניסיון עומד אברהם, אך כיוון שהם נמצאים בשמים, ושם הכל ברור ונהיר ואין שום ניסיון כשהקב"ה מבקש ממהו לעקוד את בנו, א"כ לעולם לא יבינו המלאכים את מהות הניסיון. לכן פתח הקב"ה את כל רקעי השמים כך שהמלאכים יכלו להבין כמה קשה לאדם בזה העולם לעקוד בן, וכשראו זאת זלגו עיניהם דמעות. וזהו שנכתב כאן שכהו עיניו, ללמדנו שדברים שמובנים כאן אינם מובנים שם, ועל אחת כמה וכמה שדברים המובנים שם אינם מובנים כאן. (ע"פ ספר ומתוק האור).

המדרש מספר לנו על שתי פעמים מפורסמות בהן נפתחו כל הרקיעים שבין ארץ לשמיים. בפעם השנייה שדבר זה קרה, היה זה בזמן מתן תורה, שאז נפתחו כל הרקיעים וכפי שמבאר רש"י (שמות יט' כ') מלמד שהרכין שמים עליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם. וצריך להבין מדוע היה צריך הקב"ה לפתוח את המחיצות שבין שמיים לארץ.

מסופר על **הרמב"ן**, שבזמן שאחד מתלמדיו הגדולים חלה במחלה סופנית, נתן לו הרמב"ן פתק עליו כתוב עשר שאלות שהיו לו באמונה אשר לא מצא עליהם שום תירוץ, וביקש ממנו הרמב"ן שיכנס לאחר מותו אל קודש הקודשים וישאל שם את כל עשרת השאלות, ולא יניח להם עד שיקבל תשובה על כל שאלותיו. והוסיף וביקש שכשיהיו לו כל התשובות, שיתגלה אליו בחלום ויענה לו אותן אחת לאחת. התלמיד נשבע לרמב"ן שכך יעשה, ובאמת לא עברו ימים רבים ונאסף אותו תלמיד לגנזי מרומים. לאחר השבעה נתגלה אותו התלמיד לרבו הרמב"ן וסיפר לו כך, נכנסתי עד לפני ולפנים, היכן שמקבלים תשובות לכל השאלות, ופתחתי את הפתק כדי לשאול את השאלות, אך לא הצלחתי אפילו לקרוא את השאלות מרוב שהם אינן מובנות לי. בעולם שבו אני נמצא הכל ברור ונהיר וא"א להבין את החוסר הבנה שקיים בעולם ההפוך של מטה. כששמע זאת הרמב"ן מיד שמח שמחה גדולה, ואמר לאותו התלמיד, האמת היא שכך באמת

הרב יונתן גרוזמן

דיני קידוש בדיעבד

ס"ט בס"ק מא וז"ל: כשמקדש על הפת יניח ידיו על המפה ועל הלחם משנה בשעת הקידוש, וכשיגיע להמוציא יגלה הלחם משנה ויניח ידו עליהם ויברך המוציא, וכשיגיע להשם יגביה שניהם למעלה עד שיגמור השם ואחר כך יניחם, ואחר גמר המוציא יחזור ויכסה במפה ויניח ידו עליהם עד שיגמור הקידוש. וכמובן שבאופן זה נוטל ידיו קודם הקידוש.

כשאינן לו לא יין ולא לחם מה יעשה?

ב. תשובה: בסימן רפ"ט ס"ק י' כתב במשנ"ב: ובליילה, אם אין לו חתיכת פת ויין ושאר משקין לקדש עליו ויש לו תבשיל ופרות וכיוצא בזה, יש אומרים שאם מצפה שיביאו לו איזה דבר לקדש עליו ימתין איזה שעות, ועל כל פנים אין צריך להמתין יותר מחצות, ואם הוא אדם חלש אין צריך להמתין, ויאכל מה שיש לו בלא קידוש ויסמוך על מה שהזכיר קדושת היום בתפילה, וכשיביאו לו אח"כ בלילה פת או יין אומר עליו כל נוסח הקידוש ויסעוד כזית על כל פנים.

בימינו ברוך השם ישנם כמה וכמה ארגוני חסד שדואגים לשוהים בבית החולים לכל מחסורם, הן בנרות שבת, והן ביין לקידוש ושלוש סעודות. אמנם עדיין קורה לפעמים ל"ע שאדם נקלע לאישפוז בבית חולים שארגוני החסד אינם פעילים כל כך ועולות שאלות רבות של דיני שבת בדיעבד. השתדלנו בשורות הבאות לגעת בקצרה בכמה מהשאלות המצויות בזמנים אלו:

א. א. כשאינן לאדם יין לקידוש כלל האם יכול לקדש על הפת?

תשובה: השו"ע בסימן רע"ב ס"ט הביא ג' שיטות בראשונים מה יעשה אדם כשאינן יין מצוי, ו"א שיכול לקדש על שכר ושאר משקין, ו"א שאין מקדשין כלל, ו"א שבליילה יקדש על הפת ובבוקר יברך על שכר. וכלל הוא בשו"ע שהלכה כיש אומרים השלישי. וכן כתב הרמ"א שהלכה כדעה השלישית שהיא דעת הרמ"א, ולכן אדם שאין לו יין או מיץ ענבים יקדש על הפת. אופן הקידוש על הפת נתבאר במשנ"ב בסימן רע"א

השיעורים שיימסרו השבוע בהלכות שבת מפי רבני הכולל:

אלעד - ראש הכולל הרב אלדד בוטרמן שליט"א יום ג' בשעה 21:00 בבית הכנסת דרך החיים רחוב רבי מאיר 7

רחובות - הרב לייב לויטן-יום ב' שעה 21:00 בבית הכנסת פא"י רחוב עזרא 35

פתח תקווה מרכז העיר - הרב אביעד באבאי- יום ד' בשעה 21:00 בבית המדרש חברון רחוב טרומפלדור 62

פתח תקווה שכונת גני הדר - יום ב' הרב אהרון דואר במתנ"ס הדריים רחוב קהילות יעקב 8

פתח תקווה שכונת עמישב - יום ג' הרב פסח זק בשעה 21:00 בית הכנסת איילת השחר רחוב שבט אשר 13

בני ברק שיכון ג' - הרב אהרון דואר - יום ג' בשעה 20:30 בבית הכנסת המרכזי רחוב חזון איש 74

בני ברק קרית הרצוג - יום ד' הרב אהרון דואר בשעה 21:00 בבית הכנסת היכל שמואל רחוב נויפלד 10

כל המעוניין שיתקיים שיעור הלכה באזור מגוריו מפי אחד מרבני הכולל יש ליצור עמנו קשר במייל

ג. תשובה: השו"ע בסימן רע"א ס"ח פסק שאם לא קידש בלילה יש לו תשלומין למחר כל היום. והוסיף הרמ"א שיאמר כל נוסח הקידוש מלבד ויכולו.

ד. תשובה: כתב השו"ע שם בסי"ג שצריך לשתות מכוס כמלוא לוגמיו דהיינו כל שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה מלא לגמיו והוא רוב רביעית. ובמשנ"ב כתב הטעם או שזה שיעור שתתישב דעתו עליו, או דחז"ל

תקנו כבוד לכוס של חובה שיצטרך שיעור זה. כשקשה לו לשתות שיעור זה האם אחר יכול לשתות במקומו?

ה. תשובה: פסק השו"ע שם בסי"ד כדעת הגאונים שלכתחילה אם לא טעם המקדש שיעור זה לא יצא ידי חובה. וכתב במשנ"ב בס"ק ע"ג שבדיעבד הסכימו האחרונים שאפילו שתיית אחרים מצטרפת למלוא לוגמיו, והוסיף בב"ה שמועיל אף כשלא טעם המקדש כלל.

הרב יאיר כהן

איסור והיתר

לשון הרע להשקיט המריבה

הוא ניגש לרב השכונה, ושאלתו בפיו, האם במקום שכוונתו להרגיע מריבה, מותר לומר שסיבת שטות גרמה לכל הפגיעה וכו', או שמא זה כלול בכלל איסורי לשון הרע.

תשובת הרב: במקרה כזה מותר, ואף מצווה יש בזה. מקורות: כתב החפץ חיים (הל' איסורי לשון הרע כלל חמישי הגה ג): ואם מכון בזה להשקיט המריבה, כגון שהוא רואה לראובן שיש לו שנאה על שמעון על איזה דבר שעשה לו, או שדיבר נגדו, מותר לו לומר לראובן שלא נתכוון בכל זה להתריז נגדך, רק סיבת שטותו גרמה לזה, כדי להקל בזה השנאה שבליבו, ומצווה נמי איכא.

ראובן יצא מבית הכנסת נסער וכעוס - "ראיתם איך משה צחק עלי... איך הוא ביזה אותי... למה הוא עשה לי את זה..." שמעון שראה את כל המעשה שמשה ביזה את ראובן.. וראה כמה שהדבר כואב לראובן, ניגש אליו ואמר לו: אל תתייחס למשה, אתה לא יודע שהוא כזה 'שוייטה', שהוא לא אוחז בדיוק מה הוא אומר.. אל תתייחס אליו ברצינות, גם הוא עצמו לא לוקח ברצינות את מה שהוא מוציא מהפה. לאחר שראובן שמע והבין, כעסו נרגע, ופגיעתו הלכה וירדה. לאחר זמן, החלו ייסורי המצפון לעלות לשמעון, מי אמר שבשביל להרגיע את ראובן היה מותר לי לבזות את משה.

